

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РЕСУРСИ ДИСКУРС-АНАЛІЗУ У ПОЛІТИКО-
ПСИХОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ»**

053 «Психологія»

Київ – 2020

Розробник: Кочубейник Ольга Миколаївна, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії психології політико-правових відносин.

Рецензент: Яцина О.Ф., доктор психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Ужгородського національного університету.

Робочу програму схвалено на засіданні вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Протокол від «26» травня 2016 року № 07/16

Робочу програму оновлено та схвалено на засіданні вченої ради Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Протокол від «16» січня 2020 року № 01/20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою навчальної дисципліни є формування у аспірантів загальних уявлень про дискурс, про області дискурсивних досліджень і можливості їх використання в своїй науковій роботі, а також ознайомлення з основними дискурсивними підходами і техніками аналізу дискурсу в політико-психологічних дослідженнях.

«Ресурси дискурс-аналізу у політико-психологічному дослідженні» дає уявлення про дискурс як об'єкт мовно-стилістичного аналізу політичних процесів та феноменів. Він безпосередньо пов'язаний з такими дисциплінами, як «Політична психологія», «Патопсихологія політичного життя», «Психологія політичної соціалізації молоді», «Психолінгвістика», «Соціолінгвістика».

Навчальна дисципліна розрахована на аспірантів, наукові інтереси яких лежать в області прагматики, теорії мовного спілкування, соціолінгвістики і психолінгвістики зі застосування до політичної психології.

Інтерактивна форма проведення семінарів передбачає дискусії з приводу прочитаного матеріалу, що включає як обговорення прочитаного, так і роботу в підгрупах із завданнями з прочитаного матеріалу з подальшим обговоренням. Також практичних заняттях аспіранти розробляють проекти дослідження зі зверненням до різних підходів дискурс-аналізу, здійснюється експрес-аналіз текстів різних жанрів і тематик. На занятті відбувається обговорення проектів.

Завдання навчальної дисципліни:

1. Поглибити знання аспірантів з проведення «якісних» досліджень;
2. Зорієнтувати аспірантів на можливість вивчення політичної сфери за допомогою дискурсивного аналізу.
3. Ознайомити з основними напрямками та процедурами дискурс аналізу.
4. Забезпечити оволодіння основними принципами інтерпретації текстуального масиву та представлення результатів, отриманих за допомогою дискур-аналізу.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

1. Методологічні основи дискурс-аналітичного дослідження, застосування дискурс-аналізу в ракурсі методології та методів політичної психології;
2. Теоретичні моделі дискурс-аналізу, що описують соціальні дії, соціальне сприйняття, комунікацію і взаємодію на макро- і мікрорівнях;
3. Основні напрямки та підходи до реалізації дискурс-аналізу в політичній психології.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен уміти:

1. Аналізувати різні соціальні феномени і процеси, структуру і особливості політичних відносин, груп, інститутів суспільства з використанням можливостей і правил методу дискурс-аналізу;
2. Типологізувати й іншим чином узагальнювати теоретичну і емпіричну інформацію при аналізі політичних процесів;
3. Застосовувати дискурс-аналіз як окремий метод дослідження, а також в комбінації з іншими методами;
4. Формулювати авторські ідеї при реалізації методу дискурс-аналізу;

5. Брати участь в проектних формах роботи і реалізовувати самостійні аналітичні проекти;
6. Представляти результати дослідницької та аналітичної роботи перед професійною та масовою аудиторіями;
7. Оцінювати рівень власних гуманітарних і політико-психологічних знань і визначати потребу в подальшому навчанні;
8. Використовувати гуманітарні та політико-психологічні знання для вирішення практичних завдань.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен володіти:

1. Навичками отримання політико-психологічної інформації з різних типів текстуальних джерел, включаючи Інтернет;
2. Навичками структурування теоретичного матеріалу, використання теоретичного матеріалу при формулюванні програми політико-психологічного дослідження;
3. Здатністю використання фундаментальних політико-психологічних знань на практиці;
4. Розвинутою «дослідницькою уявою», системним й інтерпретативним стилем мислення.

В результаті освоєння дисципліни аспірант освоює такі компетенції:

1. Здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей та соціально-психологічних явищ;
2. Здатність переосмислювати наявне та створювати нове цілісне психологічне знання та професійну практику і розв'язувати значущі соціальні, наукові, культурні, етичні та інші проблеми;
3. Здатність розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження;
4. Здатність ініціювання дослідницько-інноваційних проектів та автономно працювати під час їх реалізації;
5. Здатність використовувати у професійній діяльності базові загальні знання з різних наук;
6. Здатність знаходити, обробляти й аналізувати необхідну інформацію для рішення проблем й прийняття рішень;
7. Здатність слідувати етичним і правовим нормам у професійній діяльності;
8. Здатність використовувати адекватні методи ефективної взаємодії з представниками різних груп (соціальних, культурних і професійних);
9. Здатність планувати, організовувати роботу та керувати проектами у галузі знань «Соціальні та поведінкові науки»;
10. Здатність виявляти психологічні закономірності поведінки та діяльності особистості у соціальному середовищі.
11. Здатність досліджувати соціальні особливості і якості особистості як суб'єкта соціальних стосунків і відносин;
12. Здатність визначати психологічні закономірності формування спільнот та соціально-психологічні механізми регуляції їх життєдіяльності;

13.Здатність здійснювати критичний аналіз, оцінку та прогноз масових соціально-психологічних процесів, явищ та стихійних впливів.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Навчальна дисципліна «Ресурси дискурс-аналізу у політико-психологічному дослідженні» є дисципліною вільного вибору аспірантів з психології, що тісно пов'язана із політичною та соціальною психологією.

Вивчення дисципліни «Ресурси дискурс-аналізу у політико-психологічному дослідженні» передбачено навчальним планом четвертому семестрі.

Загальний обсяг курсу – 60 годин, з яких 10 годин лекцій, 10 годин семінарських занять, на самостійну роботу відводиться 40 годин.

Система контролю та оцінки. Протягом вивчення дисципліни оцінюються доповіді та відповіді аспірантів на семінарських заняттях. Завершується вивчення курсу заліком.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 0301 «Соціально-політичні науки»	Дисципліна вільного вибору аспіранта	
	Напрямок підготовки 053 «Психологія»		
Модулів – 2	Спеціальність	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин – 60		4-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,1 самостійної роботи аспіранта – 2,3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії з психології	10 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		40 год.	48 год.
		Модульний контроль	
		2 год.	
		Семестровий контроль	
		2 год.	
		Вид контролю:	
		залік	

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин							
		Разом	Аудиторні	лекцій	практичні заняття	семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль	Семестровий контроль
2 й семестр									
Змістовий модуль I. Дискурс аналіз як метод «якісних» досліджень у психології									
1.	Тема 1: «Дискурсивний поворот» в соціогуманітарному знанні	12	4	2		2	8		
2.	Тема 2. Методологічні орієнтири дискурс-аналізу: постструктуралістське розуміння дискурсу	12	4	2		2	8		
Модульна контрольна робота									
<i>Разом за I модуль</i>		24	8	4		2	16	1	
Змістовий модуль II. Основні напрями та школи дискурс аналізу у політичній психології									
1.	Тема 3: Школа аналізу дискурсу Е. Лакло і Ш. Муфф.	12	4	2		2	8		
2.	Тема 4: Критична аналітика дискурсу Н. Феркло, Р. Водак, Т. ван Дейка. Соціальні практики, репрезентації та ідентичності	12	4	2		2	8		
2.	Тема 5: Репертуари інтерпретацій: дискурсивна аналітика і різноманітність світу в роботах Дж. Поттера і М. Уезрелл	12	4	2		2	8		
Модульна контрольна робота									
<i>Разом за II модуль</i>		36	12	6		6	24	1	2
<i>Разом за семестр</i>		60	20	10		10	40	2	2
<i>Всього за навчальним планом</i>		60	20	10		10	40	2	2

III. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

МОДУЛЬ I. ДИСКУРС АНАЛІЗ ЯК МЕТОД «ЯКІСНИХ» ДОСЛІДЖЕНЬ У ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1: «Дискурсивний поворот» в соціогуманітарному знанні (2 год.)

Повороти і наукові революції. Лінгвістичний поворот. Перегляд відносин мови і мовлення. Релятивізм, соціальний конструктивізм і нова механіка соціального. Дискурс і влада. Контекстуально чутлива практична аналітика. Аналітична ментальність і її розвиток.

Семінарське заняття (2 год):

1. У чому подібність і відмінність наукової революції і епістемологічного повороту?
2. «Дискурсивний поворот» вважається продовженням лінгвістичного повороту, проте він має свою специфіку. У чому вона полягає?
3. Яким чином дискурсивний поворот змінює ландшафт і логіку політико-психологічного дослідження?

Проблемно-пошукове завдання:

Знайдіть не менше двох текстів, що мають політичну спрямованість, і, з огляду на з актуальну ситуацію вживання, постарайтеся обґрунтовано пояснити, в чому полягають дискурсивні відмінності?

Самостійна робота (8 год.)

Укласти словник базових термінів дискурсу: дискурсія, дискурсивна інформація, дискурсивна подія, рівень дискурсивних формацій, глобальний контекст дискурсу, ситуативно-зв'язаний дискурс, ситуативно-вільний дискурс, комунікативний простір особистості, реальний дискурс, латентний дискурс, квазидискурс, віртуальний дискурс, субдискурс, дійсність, свідомість, гіпертекст, рефлексія, вербальна комунікація та невербальна комунікація, локуція, ілокуція, перлокуція, текстово-дискурсивна одиниця, аксіологія, гендер, когнітивна карта дискурсу, лакуна, архетип, репліка, преформа.

Література:

1. Ван Дейк Т. Язык. Познание. Коммуникация. Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. — 308 с.
2. Макаров М. Основы теории дискурса. — М.: ИТДГК «Гнозис», 2003.— 280 с.
3. Филлипс Л. Дж., Йоргенсен М. В. Дискурс-анализ: теория и метод. Харьков: Гуманитарный Центр, 2004. – 334 с.
4. Баранов А.Н., Михайлова О.В., Сатаров Г.А., Шипова Е.А. Политический дискурс: методы анализа тематической структуры и метафорики. М.: Фонд ИНДЕМ, 2004. — 94 с.

5. Кравченко Н.К. Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурс-анализа. — Луцьк: Волиньполіграф, 2012. — 251 с.
6. Кожемякин Е.А., Полонский А.В. (ред.) Современный дискурс-анализ: повестка дня, проблематика, перспективы. — Белгород: ИД «Белгород», 2016. — 244 с.
7. Ван Дейк Тён А. Дискурс и власть: Репрезентация доминирования в языке и коммуникации. — М.: Либроком, 2013. — 344 с.
8. Касавин И.Т. Дискурс-анализ как междисциплинарный метод гуманитарных наук // Эпистемология и философия науки. — т.Х., № 4, 2006 — С. 5—17. 3.
9. Кожемякин Е.А. Дискурс-анализ в современном гуманитарном знании [Текст] / Е.Кожемякин // Человек. Сообщество. Управление. — 2006. — №3. — С. 25—40.

Тема 2. Методологічні орієнтири дискурс-аналізу: постструктуралістське розуміння дискурсу (2 год)

Базові ідеї методології дискурс-аналізу: лінгвістичний поворот, конвенціональність сенсу тексту, відкрита інтерпретація, інтертекстуальність. Постструктуралістські презумпції в дискурс-аналізі: дискурс-строй, боротьба дискурсів, влада в мові та дискурсі, іманентна ідеологічність дискурсу. Децентрації суб'єкта. Часова закритість дискурсів.

Семінарське заняття (2 год):

1. У яких формах проявляється інтертекстуальність в політичній психології?
2. Проаналізуйте основні форми виявлення влада в мові та дискурсі.
3. У чому проявляється іманентна ідеологічність дискурсу.
4. Проаналізуйте етап «дискурсивної боротьби» та її різні наслідки.

Виступ з доповіддю

Аспірант готує усний структурований опис двох прикладів політико-психологічних досліджень із застосуванням дискурс-аналізу, де перше дослідження витримано в рамках методології, а друге відступає від неї (вдалий і невдалий варіанти втілення методології). Передбачається самостійний пошук досліджень, аргументація близькості і відступів від методології.

Форма виконання завдання: усна презентація, обговорення.

Самостійна робота (8 год.):

Знайдіть не менше двох текстів, що мають різну політичну спрямованість, і, з огляду на з актуальну ситуацію вживання, проілюструйте різні форми дискурсивної боротьби, позиціонувавши дискурс/контрдискурс.

Література:

1. Бронник Л.В. Лингвистическая теория дискурса: от структурализма к постструктурализму// Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты. — 2016. — № 34. — С. 249-252.

2. Кожемякин Е. А. Дискурс-анализ как междисциплинарный проект : между методом и идеологией / Е. А. Кожемякин // Научные ведомости БелГУ. Серия : Гуманитарные науки. – 2015. – Т. 25. – № 6 (203). – С. 5–12.
3. Кожемякин Е.А. Дискурс-анализ как междисциплинарная методология: исторический аспект // Научные ведомости БелГУ. Серия: Гуманитарные науки. – 2008. – № 2. – С. 5-12.
4. Родина В.В. Дискурс: генезис, природа и содержание, обзор научных школ// Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2018. № 1 (109). С. 101-111.
5. Тичер С., Мейер М., Водак Р. Методы анализа текста и дискурса. М.: Гуманитарный центр, 2009. – 356 с.
6. Филипс Л., Йоргенсен М. Дискурс-анализ: теория и метод. Харьков: Гуманитарный Центр, 2004. – 334 с.

МОДУЛЬ II. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ШКОЛИ ДИСКУРС АНАЛІЗУ У ПОЛІТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 3: Школа аналізу дискурсу Е. Лакло і Ш. Муфф (2 год).

Від суспільно-економічних формацій - до дискурсивних: вплив марксизму на становлення французької традиції аналізу дискурсу. Критика сучасного стану соціальних наук і французька дискурсивна аналітика. Лакан: дискурсивне виробництво суб'єктах. Альтюсер: несвідоме, ідеологія, інтерпеляція, державні ідеологічні апарати. Грамші: гегемонія, моральне керівництво, артикуляція. Пандікурсівний підхід до дослідження соціального. Політичний аналіз дискурсу Лакло і Муфф. Влада як боротьба за значення. Артикуляція і ідентифікація. Картування боротьби за значення: елементи, моменти, вузлові точки, ланцюжки еквівалентності.

Перспектива використання в політико-психологічному дослідженні.

Семінарське заняття (2 год):

1. Як актуальні події травня 1968 позначилися на становленні дискурсивної аналітики?
2. Охарактеризуйте епістемологічні плюси і мінуси пандікурсівного підходу в політико-психологічному дослідженні?
3. Як розуміється дискурс в політичній аналітиці Лакло і Муфф?

Самостійна робота (8 год.):

На конкретному прикладі визначте механізми встановлення дискурсивної гегемонії у політичному просторі сучасної України.

Література:

1. Laclau E. The death and resurrection of the theory of ideology // Journal of political ideologies. 1996. Vol. 1. № 3. P. 201–220.
2. Laclau E., Mouffe C. Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics. L., 1985.

3. Гришаева Е.И. Идентичность как незавершенный проект: концепция идентичности в дискурс-анализе (Лакло и Муфф) // Философские традиции и современность. – 2016. – № 2 (10). – С. 53-56.
4. Кожемякин Е. А. Дискурс-анализ как междисциплинарный проект : между методом и идеологией / Е. А. Кожемякин // Научные ведомости БелГУ. Серия : Гуманитарные науки. – 2015. – Т. 25. – № 6 (203). – С. 5–12.
5. Тичер С., Мейер М., Водак Р. Методы анализа текста и дискурса. М.: Гуманитарный центр, 2009. – 356 с.
6. Филипс Л., Йоргенсен М. Дискурс-анализ: теория и метод. Харьков: Гуманитарный Центр, 2004. – 334 с.

**Тема 4: Критична аналітика дискурсу Н. Феркло, Р. Водак, Т. ван Дейка.
Соціальні практики, репрезентації та ідентичності (2 год.)**

Лінгвістично орієнтований аналіз дискурсу. Підхід Н. Феркло: тривимірна модель аналізу (текст, дискурсивна практика, соціальна практика). Комунікативна подія і порядок дискурсу. Дискурсивна практика і підтримання соціального порядку. Інтертекстуальність і інтердискурсивність. Підхід Т. ван Дейка. Когнітивний підхід в рамках дискурс-аналізу. Структура дискурсу: макроструктура, суперструктура. Ідеологічна структура, соціальні репрезентації і знання. Ідеологічна природа контекстуалізації.

Дискурсивне виробництво і критика домінування, дискримінації, нерівності.

Політична місія КАД. Досвід і перспективи використання в політико-психологічному дослідженні.

Семінарське заняття (2 год):

1. У чому проявляється лінгвоцентричність критичного аналізу дискурсу?
2. В якому співвідношенні знаходяться соціальний порядок і порядок дискурсу? Покажіть на конкретних історично прикладах.
3. Чим політичному психологу може бути цікава інтердискурсивність?
4. Чому в критичному аналізі дискурсу така увага приділяє проблемам дискримінації?

Виступ із доповіддю

Заняття передбачає аналіз текстів, виконаний підгрупою аспірантів.

Задум: створення проектів дискурс-аналізу текстів в рамках різних підходів. Підгрупа самостійно визначає емпіричний матеріал для аналізу, на прикладі якого формулює проект дослідження із зазначенням теми, питання і гіпотези дослідження, ключових індикаторів і попередніх висновків. Можлива письмова доробка.

Форма завдання: усно (а також письмова доопрацювання за бажанням), обговорення результатів.

Самостійна робота (8 год) :

Покажіть на конкретних текстах, в якому співвідношенні знаходяться соціальний порядок і порядок дискурсу?

Література:

1. Dijk van T. A. Principles of Critical Discourse Analysis / T. A. van Dijk // Discourse and Society. – 1993. – Vol. 4. –P. 243–289.
2. Fairclough, N. Critical discourse analysis [Текст] / N.Fairclough and R.Wodak // Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. — Volume 2. — London: Sage. — PP. 258—284.
3. Huckin T. N. Critical discourse analysis / T. N. Huckin // T. Miller. Functional approaches to written text. – Washington, DC : US Department of State, 1997. – P. 78–92.
4. Waitzkin H. A Critical Theory of Medical Discourse: Ideology, Social Control, and the Processing of Social Context in Medical Encounters // Journal of Health and Social Behavior. 1989. vol. 30. June. pp. 220–239.
5. Wodak, R. & Meyer, M. (2001) Methods of Critical Discourse Analysis. London: Sage.
6. ван Дейк Т. Дискурс и доминирование // Современный дискурс-анализ. 2009. Вып.1. Т. 1. [Электронный ресурс] / Электронное издание. [Обращение к документу 29.08.2014]. Режим доступа: http://www.discourseanalysis.org/ada1_1.pdf
7. Воронкова О.А. Дискурс-анализ: риторические и метариторические приемы коммуникации // Социология 4М. – 2007. – №25.
8. Переверзев Е. Критика КДА: Некоторые ограничения критического дискурс-анализа как научного подхода // Современный дискурс-анализ. 2009. Вып.1. [Электронный ресурс] / Электронное издание. [Обращение к документу 29.08.2014]. Режим доступа: <http://www.discourseanalysis.org/ada1/st2.shtml>
9. Переверзев Е.В. Критика КДА: некоторые ограничения критического дискурс-анализа как научного подхода // Современный дискурс-анализ. – №1. – 2009. Режим доступа: <http://discourseanalysis.org/ada1/st2.shtml>
10. Филипс Л., Йоргенсен М. Дискурс-анализ. М.: Гуманитарный центр, 2008. Fairclough N. Critical discourse analysis. London: Longman, 1995.
11. Чернявская, В.Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия [Текст] / В.Е.Чернявская. — М.: Флинта, 2006. — 130 с.
12. Шейгал, Е.И. Семиотика политического дискурса [Текст] / Е.Шейгал. — М.: Гнозис, 2004. — 326 с.

Тема 5: Репертуари інтерпретацій: дискурсивна аналітика і різноманітність світу в роботах Дж. Поттера і М. Уезрелл (2 год.)

Дискурс і множина. Критика монолітного порядку дискурсу. Репертуар як варіація і соціальні логіки варіювання: практики, здоровий глузд, розпізнання. Монтажні блоки. Метафори. Патерни. Угруповання. Стадії реконструкції репертуару інтерпретації. Перспективи використання в політико-психологічному дослідженні.

Семінарське заняття (2 год):

1. У чому проявлялася незадоволеність дискурсивних аналітиків 1990-х аналітичними рішеннями своїх попередників?
2. В якому сенсі репертуари інтерпретацій стали альтернативою?
3. Який алгоритм використовується для виявлення репертуарів інтерпретації? У чому складність його реалізації?

Самостійна робота (8 год.)

Покажіть на конкретних текстах, як виявити й описати репертуар інтерпретації.

Література:

1. Edley N. Analysing masculinity: Interpretative repertoires, ideological dilemmas and subject positions. *Discourse as data: A guide for analysis* / M. Wetherell, S. Taylor (eds.). Sage. 2001. P. 189-228.
2. Potter J., Edwards D., Wetherell M. A model of discourse in action // *American behavioral scientist*. January 1993. Vol. 36. № 3. P. 383–401.
3. Potter J., Reicher S. Discourses of community and conflict: the organization of social categories in accounts of a 'riot' // *British Journal of Social Psychology*. 1987. Vol. 26. № 1. P. 25–40.
4. Potter J., Wetherell M. *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behavior*. Sage, 1987 (ch. 7-8).
5. Филипс Л., Йоргенсен М. *Дискурс-анализ*. М.: Гуманитарный центр, 2008.
Fairclough N. *Critical discourse analysis*. London: Longman, 1995.

IV. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення аспірантів із дисципліни «Ресурси дискурс-аналізу у політико-психологічному дослідженні» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності аспірантів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до зазначених видів й термінів контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 1 та табл. 2.

Таблиця 1. Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів (к-ть x бал)
1.	Відвідування лекцій	2 x 5 =10
2.	Робота на семінарському занятті	3x 5 =15
3.	Самостійна робота	3x 5 = 15
4.	Модульна (підсумкова) контрольна робота	2x10 =20
	<i>Всього</i>	60
	Підсумковий рейтинговий бал	
	Екзамен	40
	<i>Всього</i>	100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *методи усного контролю*: індивідуальне опитування, співбесіда;
- *методи письмового контролю*: письмове опитування.
- *методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз;
- *методи взаємного та спільного контролю*.

Таблиця 2. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з. можливими незначними недоліками
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1 – 35 балів	Незадовільно з обов’язковим повторними вивчення курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

V. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

– Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

– Практичні: вправи, робота з текстами.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі, евристичні.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота аспірантів, колективна робота аспірантів, виконання індивідуальних навчальних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

III. Інтерактивні методи навчання: дискусії; мозковий штурм, навчальні кейси, дослідницькі проекти.

VI. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- опорні конспекти лекцій;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- методичні матеріали з підготовки до семінарських і практичних занять;
- засоби реалізації підсумкового контролю;
- технічні засоби й комп'ютерні технології;
- новітні інформаційно-комунікативні технології.

VII. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Визначте поняття «дискурс». Скільки основних точок зору Ви виокремити?
2. Які категорії можна виділити в структурі дискурсу?
3. Наведіть приклади різних моделей дискурсу.
4. Як співвідносяться поняття «текст» і «дискурс»?
5. Як співвідносяться поняття «мова», «мовлення» і «дискурс»?
6. Як співвідносять поняття «діалог» і «дискурс»?
7. Які можна виділити підходи до мови і дискурсу?
8. Позначте об'єкти дискурсивного аналізу.
9. Які компоненти можна виділити в структурі дискурсу?
10. Що забезпечує єдність дискурсу?
11. Які компоненти можна виділити на макро- і мікрорівнях дискурсу?
12. Поясніть поняття «нарративний дискурс». Які частини можна в ньому виділити? Як він структурований?
13. Чим можуть бути обумовлені помилки в організації дискурсу?
14. Проілюструйте роль порядку слів в процесі породження і розуміння дискурсу.
15. Розкажіть про дискурсивні маркери. Наведіть приклади.
16. Охарактеризуйте текст, який представляє політичний тип дискурсу.
17. Види імпліцитної інформації в дискурсі.
18. Які підходи до вивчення дискурсу Ви знаєте?
19. Охарактеризуйте одну з теорій дискурсивного аналізу.
20. Проаналізуйте закінчений фрагмент дискурсу: виявіть макро- і мікроструктуру, закономірності побудови, опишіть мовні засоби всіх рівнів, які беруть участь в процесі породження і розуміння дискурсу.

VIII. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Релятивізм, соціальний конструктивізм і нова механіка соціального. Дискурс і влада.
2. Базові ідеї методології дискурс-аналізу: лінгвістичний поворот, конвенційність смислу тексту, відкрита інтерпретація, інтертекстуальність.
3. Дискурс як мовна практика, інтерактивна діяльність учасників спілкування.
4. Дискурс як текст, узятий в подієвому аспекті.
5. Поняття інституційного дискурсу.
6. Постструктуралістські презумпції в дискурс-аналізі.
7. Децентрація суб'єкта. Часова закритість дискурсів.
8. Критика сучасного стану соціальних наук і французька дискурсивна аналітика.
9. Лакан: дискурсивне виробництво суб'єктах.
10. Альтюсер: несвідоме, ідеологія, інтерпеляція, державні ідеологічні апарати.
11. Грамші: гегемонія, моральне керівництво, артикуляція.
12. Пандікурсівний підхід до дослідження соціального.
13. Політичний аналіз дискурсу Лакло і Муфф.
14. Влада як боротьба за значення.
15. Артикуляція і ідентифікація.
16. Перспектива використання аналізу дискурсу в політико-психологічному дослідженні.
17. Підхід Н. Феркло: тривимірна модель аналізу (текст, дискурсивна практика, соціальна практика).
18. Комунікативна подія і порядок дискурсу.
19. Дискурсивна практика і підтримання соціального порядку.
20. Підхід Т. ван Дейка.
21. Структура дискурсу: макроструктура, суперструктура.
22. Ідеологічна структура, соціальні репрезентації і знання.
23. Ідеологічна природа контекстуалізації.
24. Дискурсивне виробництво і критика домінування, дискримінації, нерівності.
25. Політична місія КАД.
26. Критика монолітного порядку дискурсу.
27. Репертуар як варіація і соціальні логіки варіювання: практики, здоровий глузд, розпізнання.
28. Процедури конституювання порядку дискурсу
29. Встановлення гегемонії через дискурс.
30. Критика монолітного порядку дискурсу.

ІХ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Баранов А.Н., Михайлова О.В., Сатаров Г.А., Шипова Е.А. Политический дискурс: методы анализа тематической структуры и метафорики. М.: Фонд ИНДЕМ, 2004. — 94 с.
2. Ван Дейк Т. Язык. Познание. Коммуникация. – Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. — 308 с.
3. Ван Дейк Тён А. Дискурс и власть: Репрезентация доминирования в языке и коммуникации . — М.: Либроком, 2013. — 344 с.
4. Воронкова О.А. Дискурс-анализ: риторические и метариторические приемы коммуникации // Социология 4М. – 2007. – №25.
5. Гришаева Е.И. Идентичность как незавершенный проект: концепция идентичности в дискурс-анализе (Лакло и Муфф)// Философские традиции и современность. – 2016. – № 2 (10). – С. 53-56.
6. Касавин И.Т. Дискурс-анализ как междисциплинарный метод гуманитарных наук // Эпистемология и философия науки. — т.Х., № 4, 2006 — С. 5—17. 3.
7. Кравченко Н.К. Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурс-анализа. — Луцьк: Волиньполіграф, 2012. — 251 с.
8. Макаров М. Основы теории дискурса. — М.: ИТДГК «Гнозис», 2003.— 280 с.
9. Тичер С., Мейер М., Водак Р. Методы анализа текста и дискурса. М.: Гуманитарный центр, 2009. – 356 с.
10. Филипс Л., Йоргенсен М. Дискурс-анализ: теория и метод. Харьков: Гуманитарный Центр, 2004. – 334 с.
11. Чернявская, В.Е. Дискурс власти и власть дискурса: проблемы речевого воздействия [Текст] / В.Е.Чернявская. — М.: Флинта, 2006. — 130 с.

Додаткова література:

1. Dijk van T. A. Principles of Critical Discourse Analysis / T. A. van Dijk // Discourse and Society. – 1993. – Vol. 4. –P. 243–289.
2. Edley N. Analysing masculinity: Interpretative repertoires, ideological dilemmas and subject positions. Discourse as data: A guide for analysis / M. Wetherell, S. Taylor (eds.). Sage. 2001. P. 189-228.
3. Fairclough, N. Critical discourse analysis [Текст] / N.Fairclough and R.Wodak // Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. — Volume 2. — London: Sage. — PP. 258—284.
4. Huckin T. N. Critical discourse analysis / T. N. Huckin // T. Miller. Functional approaches to written text. – Washington, DC : US Department of State, 1997. – P. 78–92.

5. Laclau E. The death and resurrection of the theory of ideology // Journal of political ideologies. 1996. Vol. 1. № 3. P. 201–220.
6. Laclau E., Mouffe C. Hegemony and socialist strategy. Towards a radical democratic politics. L., 1985.
7. Potter J., Edwards D., Wetherell M. A model of discourse in action // American behavioral scientist. January 1993. Vol. 36. № 3. P. 383–401.
8. Potter J., Reicher S. Discourses of community and conflict: the organization of social categories in accounts of a ‘riot’ // British Journal of Social Psychology. 1987. Vol. 26. № 1. P. 25–40.
9. Waitzkin H. A Critical Theory of Medical Discourse: Ideology, Social Control, and the Processing of Social Context in Medical Encounters // Journal of Health and Social Behavior. 1989. vol. 30. June. pp. 220–239.
10. Wodak, R. & Meyer, M. (2001) Methods of Critical Discourse Analysis. London: Sage.
11. Бронник Л.В. Лингвистическая теория дискурса: от структурализма к постструктурализму // Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты. – 2016. – № 34. – С. 249-252.
12. ван Дейк Т. Дискурс и доминирование // Современный дискурс-анализ. 2009. Вып.1. Т. 1. [Электронный ресурс] / Электронное издание. [Обращение к документу 29.08.2014]. Режим доступа: http://www.discourseanalysis.org/ada1_1.pdf
13. Кожемякин Е. А. Дискурс-анализ как междисциплинарный проект : между методом и идеологией / Е. А. Кожемякин // Научные ведомости БелГУ. Серия : Гуманитарные науки. – 2015. – Т. 25. – № 6 (203). – С. 5–12.
14. Кожемякин Е.А. Дискурс-анализ в современном гуманитарном знании [Текст] / Е.Кожемякин // Человек. Сообщество. Управление. — 2006. — №3. — С. 25—40.
15. Кожемякин Е.А., Полонский А.В. (ред.) Современный дискурс-анализ: повестка дня, проблематика, перспективы. — Белгород: ИД «Белгород», 2016. — 244 с.
16. Переверзев Е.В. Критика КДА: некоторые ограничения критического дискурс-анализа как научного подхода // Современный дискурс-анализ. — №1. — 2009. Режим доступа: <http://discourseanalysis.org/ada1/st2.shtml>
17. Родина В.В. Дискурс: генезис, природа и содержание, обзор научных школ // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. 2018. № 1 (109). С. 101-111.
18. Fairclough N. Critical discourse analysis. London: Longman, 1995.
19. Шейгал, Е.И. Семиотика политического дискурса [Текст] / Е.Шейгал. — М.: Гнозис, 2004. — 326 с.

Електронні ресурси:

Бібліотека постмодерної літератури <https://platona.net/>

Современный дискурс-анализ: <http://www.discourseanalysis.org/>

Социологический журнал: www.isras.ru/Sociologicalmagazine.html

Журнальный зал: <http://magazines.russ.ru/>

Архив философско-литературного журнала «Логос»:

<http://www.ruthenia.ru/logos/index.htm>

Философско-литературный журнал «Логос»: <http://www.logosjournal.ru/>

Исследовательский центр медиафилософии: <http://mediaphilosophy.ru/>

Discourse in Society: <http://www.discourses.org/>